

EL LLATÍ I LES LLENGÜES ROMÀNIQUES

Explica amb les teves paraules els motius pels quals en aquest quadre les paraules són molt similars entre les diferents llengües:

Llatí	Francès	Italià	Català	Castellà	Gallec
<i>buccam</i>	<i>bouche</i>	<i>bocca</i>	<i>boca</i>	<i>boca</i>	<i>boca</i>
<i>capram</i>	<i>chèvre</i>	<i>capra</i>	<i>cabra</i>	<i>cabra</i>	<i>cabra</i>
<i>lacum</i>	<i>lac</i>	<i>lago</i>	<i>llac</i>	<i>lago</i>	<i>lago</i>
<i>aurum</i>	<i>or</i>	<i>oro</i>	<i>or</i>	<i>oro</i>	<i>ouro</i>
<i>rotam</i>	<i>roue</i>	<i>ruota</i>	<i>roda</i>	<i>rueda</i>	<i>roda</i>

HISTÒRIA DE ROMA

Llegeix aquest fragment, extret de l'obra "Des de la fundació de la ciutat" escrit per l'historiador Tit Livi, sobre els orígens de la ciutat Roma i respon les preguntes:

Enees, fugitiu de la seva pàtria a causa de la mateixa desgràcia, però cridat pels fets a fer coses més importants, de primer havia arribat a Macedònia i després s'havia traslladat a Sicília, cercant un país on pogués habitar, i des de Sicília havia arribat al territori laurentí amb la seva flota. [...] Quan els troians hi desembarcaren, [...] el rei Llatí i els aborígens, que aleshores ocupaven aquests indrets, van sortir armats de la ciutat i dels seus voltants per rebutjar la invasió dels estrangers.

[...] Quan es va assabentar que tots eren troians, que el seu cabdill era Enees, fill d'Anquises i de Venus, i que, fugint de la seva pàtria cremada, buscaven una regió per viure-hi i per fundar-hi una ciutat, va restar admirat d'aquella gent tan noble i d'aquell capdavanter, animosos i preparats tant per a la guerra com per a a pau, li va allargar la mà dreta i així va sancionar el compromís d'una futura aliança. [...]

Enees va ser rebut en hospitalitat a casa del rei Llatí; a continuació, Llatí, davant dels déus penates, va afegir una aliança privada a la pública, donant la seva filla com a esposa a Enees. [...]

Van fundar una ciutat, i Enees la va anomenar Lavínum en honor al nom de la seva esposa. Al cap de poc temps va néixer un fill del nou matrimoni. Els pares li posaren per nom Ascani, [...] i ell mateix va fundar-ne una de nova als peus del mont Albà, la qual va ser anomenada Alba Longa perquè s'allargassava en el cim de la muntanya.

Entre la fundació de Lavínum i la d'Alba Longa, colònia de l'anterior, van passar gairebé trenta anys. [...]

A continuació regnà Proca. Aquest engendrà Numitor i Amuli. Deixà en herència l'antic regne de la nissaga dels Silvis a Numitor, que era el més gran de la família. No obstant això, va poder més la violència que la voluntat del pare o el dret de primogenitura: després d'expulsar el seu germà, regnà Amuli. Ell afegí un crim a un altre crim: matà la descendència masculina del germà, i, amb l'excusa d'honorar-la, nomenà vestal a Rea Sílvia, filla del germà; amb el vot de virginitat perpètua la privà de l'esperança de ser mare.

[...] Embarassada per la força, la vestal va infantar bessonada i va dir que Mart era el pare de la seva descendència. [...]

Però ni els déus ni els homes alliberaren la mare o la descendència de la crueltat del rei: la sacerdotessa va ser encadenada en una presó i el rei manà que els nens fossin precipitats al corrent del riu. [...]

Diu la tradició que l'escàs cabal d'aigua havia dipositat en lloc eixut el bressol flotant on havien estat exposats els nens, i que una lloba assedegada baixà de les muntanyes que hi ha a prop, atreta pels plors infantils; ella, ajupint-se, va oferir les seves mamelles als infants amb tanta mansuetud que un pastor del ramat reial la va trobar llepant [...]. Diuen que el pastor es deia Fàustul. Ell els va portar a la seva cabana i els va lliurar a la seva dona Larència perquè els criés. [...]

Així foren engendrats i criats. Quan els nens van fer-se grans es tramà una conspiració contra el rei [Amuli]. [...] Així [Ròmul] matà el rei. [...]

Confiat l'estat d'Alba a Numitor, a Ròmul i a Rem els va venir el desig de fundar una ciutat en el mateix indret on havien estat abandonats i criats. [...]

D'altra banda, va influir en aquest projecte un mal ancestral, l'ambició de poder, i, finalment, a partir d'una idea tan inofensiva, s'originà una lluita vergonyosa. Efectivament, com que eren bessons i no es podia fer distinció pel que fa a la primogenitura, van decidir que els déus tutelars d'aquests llocs escollissin amb auguris qui havia de donar nom a la nova ciutat i qui, després de fundar-la, l'havia de governar amb la seva autoritat. Ròmul ocupà el Palatí, Rem l'Aventí, com a espai delimitat per consultar els auguris.

Diuen que el primer que va rebre l'auguri fou Rem: sis voltors; i havent anunciat ja l'auguri, com que se'n van presentar a Ròmul un nombre doble, els partidaris de l'un i de l'altre havien saludat cadascú com a rei. [...] Aleshores, excitats per la discussió, van acabar embolicats en una lluita, portats pel xoc de les seves ires: hi morí Rem, ferit al mig de l'avalot. La tradició més divulgada diu

que Rem va saltar els nous murs de la ciutat per insultar el seu germà: per això Ròmul el va matar i, ple de ràbia, el va increpar amb aquestes paraules: «Així acabarà, a partir d'ara, qualsevol altre que salti les meves muralles».

D'aquesta manera, Ròmul va obtenir tot sol el poder: la ciutat acabada de fundar es va dir segons el nom del seu fundador.

Tit Livi, Ab urbe condita

Preguntes:

- a) Fes un arbre genealògic dels personatges subratllats del text.
- b) Per quin motiu Enees va fugir de la seva pàtria, Troia?
- c) Quina era la missió?
- d) Quin va ser el motiu que va portar a Sílvia, la filla del rei Numitor, a no poder criar per ella mateixa els seus propis fills?
- e) Qui va criar els bessons de Rea Sílvia?
- f) L'ambició de poder va fer que els bessons es barallessin; com van decidir qui serà el rei de la ciutat?
- g) Perquè un germà mata l'altre al final de la història?

Llegeix aquesta informació sobre els primers reis de la ciutat de Roma (monarquia) i respon les preguntes:

En els primers temps, el poder polític es va concentrar a mans d'un rei que solia deixar-se aconsellar per un consell d'ancians anomenat Senat. El primer rei va ser **Ròmul**, el qual, feta la pau amb els sabins, va establir les tres primeres tribus: llatins, sabins i la població restant. També va configurar un exèrcit format per soldats que havia de ser aportat per cadascuna d'aquestes tres tribus. Curiosament va ser passant revista a l'exèrcit que el rei va desaparèixer enmig d'una gran tempesta. La tradició diu que aquesta desaparició es va produir pel fet que Ròmul havia esdevingut un déu i que calia venerar-lo amb el nom de Quirí.

El va succeir un rei sabí, **Numa Pompili**, que va redactar un seguit de lleis que regulaven la convivència en aquesta nova ciutat. Va fer algunes reformes religioses i va construir els primers temples.

En morir Numa, **Tul·lus Hostili**, un rei guerrer i bel·licós, va succeir-lo. Aquest rei va atacar Alba, que s'havia convertit en una ciutat molt poderosa al Laci i la va destruir. Va continuar ampliant el territori romà amb la conquesta d'altres ciutats etrusques.

El quart rei de Roma, **Anc Marci**, va ampliar les conquestes del seu predecessor. Durant el seu regnat també es van portar a terme obres arquitectòniques, com ara la construcció d'un pont sobre el riu Tíber per comunicar la ciutat amb un barri que creixia a l'altra banda del riu, en un petit turó anomenat Janícul. Roma havia crescut i els delictes que s'hi cometien també. Per aquest motiu Anc Marci va fer-hi construir una presó.

Els tres últims reis van ser d'origen etrusc. Quan va morir Anc Marci, els fills d'aquest no eren a la ciutat i **Tarquini el Vell** va al·legar que havia estat l'home de confiança del rei difunt i que havia de ser el seu successor. Com que no estava establert que la monarquia romana fos hereditària, Tarquini el Vell, d'origen etrusc, va governar la ciutat. Entre les actuacions que va fer, cal destacar el drenatge d'algunes llacunes a la part baixa de la ciutat i la construcció de la Cloaca Màxima per evacuar les aigües residuals de la ciutat. També va construir el Circ Màxim i va instaurar els Jocs Romans per entretenir els habitants. Tarquini el Vell fou assassinat pels fills d'Anc Marci ja que creien que l'estranger els havia arrabassat el poder que els pertanyia per filiació.

Tarquini el Vell va ser succeït per **Servi Tul·li**, que també va dur a terme un seguit de reformes com la instauració d'un cens que distribuïa la població en cinc classes, en funció de la fortuna i patrimoni, cosa que afavoria les classes més riques. Va augmentar la superfície de Roma i va envoltar la ciutat de muralles. Servi Tul·li va morir assassinat pel seu gendre Luci Tarquini, el futur rei conegut amb el nom de Tarquini el Superb.

Tarquini el Superb va ser l'últim dels set reis de la monarquia romana. Va regnar despòticament i acabà destronat, fet que comportà el final de la monarquia l'any 509 aC. Diu la tradició que el rei fou expulsat després que un dels seus fills violés una distingida matrona romana, Lucrecia, la qual es va suïcidar després de confessar el fet al seu marit Col·latí. Aquest va liderar una revolta que va fer fugir Tarquini i la seva família. Així va acabar aquest període monàrquic i es va establir un nou sistema polític: la República.

Digues si són certes o falses aquestes afirmacions sobre el període monàrquic:

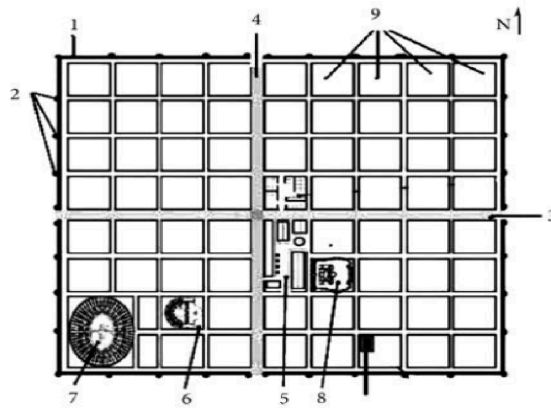
- a) El primer rei de Roma, Ròmul, es coneix pel famós rapte de les Sabines:
- b) El segon rei, Tul·lus Hostili, va ser un líder molt guerrer en la seva època.
- c) El rei Numa Pompili va establir les primeres lleis a la ciutat de Roma:
- d) El rei etrusc, Tarquini el Vell, va fer la construcció de la Cloaca Màxima i el Circ Màxim a Roma:
- e) El rei Servi Tul·li va organitzar la societat en classes socials, segons la seva riquesa:
- f) Tarquini el Superb va estar vinculat a la violació d'una matrona romana, Lucrecia, i va provocar la seva expulsió de Roma.

Escull l'opció correcta de cada sèrie sobre l'època de la República romana:

- a) Les guerres púniques van comportar:
- Un enfrontament entre romans i cartaginesos pel domini del nord d'Àfrica.
  - Diversos enfrontaments entre romans i grecs pel domini del sud de la península Itàlica.
  - Diversos enfrontaments entre romans i cartaginesos pel domini de la Mediterrània.
  - Una guerra entre romans i hispans pel domini de la península Ibèrica.
- b) El final de la República romana arriba amb:
- L'assassinat de Juli Cèsar.
  - La concessió del títol d'August a Octavi.
  - La mort de Marc Antoni i Cleòpatra.
  - El segon triumvirat.
- c) Mà dreta de Cèsar i, després, un dels membres del segon triumvirat.
- August.
  - Lèpid.
  - Marc Antoni.
  - Brutus.
- d) Els governants del primer triumvirat van ser:
- Cèsar, August, Marc Antoni.
  - Pompeu, Cèsar, August.
  - Cras, Pompeu, Cèsar.
  - Marc Antoni, Cèsar, Pompeu.

LA CIUTAT ROMANA

Desenvolupa, en quinze línies com a mínim (unes 150 paraules), el tema següent: *L'estructura d'una ciutat romana*. Digues quina forma tenia, generalment, el traçat de la ciutat i com s'anomena; esmenta els recintes, els edificis i els elements principals, i explica, breument, l'ús que se'n feia. Associa-los, si escau, als números que figuren en la planta adjunta.

1. Muralla	6. Teatre
2. Torre de vigilància	7. Amfiteatre
3. Carrer principal (Cardo)	8. Banys públics (Termes)
4. Carrer principal (decumanus)	9. <i>Insulae</i> (blocs de pisos)
5. Plaça pública	

EXERCICIS DE TRADUCCIÓ

Ròmul i Rem

(1^a i 2ª declinació, conjuncions i verbs en present d'indicatiu)

Romulus et Remus Ascanii prognati sunt. Amulius pueros in fluvium iactat, sed undae in ripam pueros portant. Lupa pueros videt et alit. Postea Faustulus pueros invenit. Romulus et Remus cum Faustulo et femina sua habitant.

Vocabulari

Romulus, -i: Ròmul.

Remus, -i: Rem.

Ascanius, -i: Ascani (fill d'Enees).

prognatus, -a, -um: descendent.

puer, -i: nen.

Amulius, -i: Amuli (oncle de Rea Sílvia)

fluvius, -i: riu.

iacto (1): portar.

sed (conj.): però.

unda, -ae: onada.

ripa, -ae: vora del riu.

lupa, -ae: lloba.

video (2): veure.

alo (3): alimentar.

postea (adv.): després

Faustulus, -i: Faustul (nom del pastor).

invenio (4): arribar.

cum (prep. d'abl.): amb.

femina, -ae: dona.

suus, -a, -um (pron. poss.): seu/seva.

habito (1): viure, habitar.

Enees fuig de Troia

(1^a, 2^a i 3ª declinació, adjectius de la primera classe, preposicions, conjuncions i verbs en present/imperfet d'indicatiu)

Aeneas Veneris matris verba audiebat. Super umeros patrem tollit et cum suis servis familiaribusque fugit. Nocte inter flammaram fulgur per vias cum patre et filio in montem venit. Nox obscura erat et in caelo pallida luna fulgebat.

Vocabulari

Aeneas, -ae: Enees.

Venus, -eris: Venus (deessa de l'amor).

mater, -tri: mare.

verbum, -i: paraula.

audio (4): escoltar.

super (prep. d'ac.): per sobre de.

umerus, -i: espatlla.

pater, -tri: pare.

tollo (3): aixecar.

servus, -i: esclau.

familiaris, -is: familiar.

fugio (3): fugir.

nox, noctis: nit // *Nocte: a la nit.*

inter (prep. d'acusatiu): entre.

fulgur, -uris: resplendor.

flamma, -arum: flama.

via, -ae: camí.

filius, -i: fill.

mons, montis: muntanya.

venio (4): arribar.

obscurus, -a, -um: obscur/a.
caelum, -i: cel

pallidus, -a, -um: pàl·lid/a
fulgeo (3): resplendir, enlluernar.

Orfeu i Eurídice

(1^a i 2ª declinació, adjectius de la primera classe, present d'indicatiu, conjuncions i preposicions).

Orpheus poeta in Thracia vivit, lyrae sono belvas mollit et etiam saxa commovet. Nuptiarum die¹ vipera Orphei sponsam, formosam nympham Eurydicam, mordet. Eurydica ob venenum vitam amittit et ad Inferos, mortuorum domicilium, descendit. Poeta Orpheus flet, cibum recusat, per silvas errat; sponsam semper exoptat. Denique in Tartarum pervenit et ad solium Proserpinae, Inferorum² reginae, accedit. Poeta Orpheus deae Proserpinae animum cum sono lyrae commovet.

1- El dia del casament.

2- dels inferns.

Vocabulari

Orpheus, -i: Orfeu.	domicilium, -i: residència.
Thracia, -ae: Tràcia (Lloc de Grècia).	fleo (2): plorar.
belva, -ae: fera, animal salvatge.	cibum, -i: menjar.
sonus, -i: so.	recuso (1): rebutjar.
mollo (3): amansar, tranquil·litzar.	silva, -ae: bosc.
etiam (adv.): també.	erro (1): errar.
saxum, -i: pedra.	exopto (1): desitjar.
commoveo (2): commoure.	denique (adv.): finalment.
vipera, -ae: serp.	pervenio (3): arribar.
sponsa, -ae: esposa.	accedo (3): acostar-se.
formosus, -a, -um: bell/a.	solium, -i: tron.
Eurydica, -ae: Eurídice.	regina, -ae: reina.
amitto (3): perdre.	animus, -i: ànim.
ob (prep. d'ac.): per culpa de.	sonus, -i: so.
vita, -ae: vida.	lyra, -ae: lira.
descendo (3): descendir, baixar.	

Teseu i el Minotaure

(1^a i 2ª declinació, verbs en present, imperfect i perfet, conjuncions i preposicions)

In insula Creta horrendum monstrum erat, Minotaurus nomine¹. Monstrum habebat caput tauri in humano corpore atque in labyrintho habitabat. Daedalus, vir magni ingenii, in insula Creta exsulabat. Ibi Cretae tyrannus Daedalo hospitium praebuit atque Daedalus magnum labyrinthum tyranno aedificavit. Minos Minotaurum pueris et puellis vivis alabat. Quotannis multos pueros et multas puellas monstrum devorabat. Sed Cretae rex filiam pulchram quoque habebat, Ariadna nomine². Ariadna, magno amore Thesei capta³, Theseum servare constituit⁴. Itaque Ariadna Theseo longum filium dedit. Theseus in labyrinthum intravit atque Minotaurum post longam pugnam (cum) gladio occidit.

1- "Anomenat Minotaure".

2- "Anomenada Ariadna".

3- "Encesa per un gran amor cap a Teseu".

4- "... decideix salvar a Teseu".

Vocabulari

insula, -ae: illa.

horrendum, -i: horrible.

habeo (2): tenir.

caput, -itis: cap.

taurus, -i: toro.

corpus, -oris: cos.

atque: i.

habito (1): habitar; viure.

Daedalus, -i: Dèdal (arquitecte).

vir, -i: home.

ingenius, -i: enginy, intel·ligència.

exsulo (1): viure exiliat.

ibi (adv.): allà.

tyrannus, -i: rei.

hospitium, -i: hospitalitat.

praebeo (2): donar.

alo (1): alimentar.

quotannis (adv.): cada any.

monstrum, -i: monstre.

filia, -ae: filla.

itaque (adv.): finalment.

do (1): donar.

intro (1): entrar.

occido (3): matar.

longus, -a, -um: llarg/a.

pugna, -ae: lluita.

gladius, -i: espasa.

El corb i la guineu

(1^a, 2^a i 3ª declinació, present i imperfet d'indicatiu, graus de l'adjectiu)

Vulpes callidissima est omnium animalium. Quondam corvus in altissima arbore sedebat et in ore caseum tenebat. Vulpes caseum videt et ad arborem appropinquat et dicit: «Amice corve¹, tu avis fortunatissima es. Tu pulchrior quam pavo et nigrior quam nox es. Tuus fulgor maior auri splendore est. Tu suavem vocem habes, tu felicior ceteris avibus es». Corvus, laetus et beatus, vulpis laudes audit, os aperit et vocem dat. Caseus ex ore cadit et vulpes gratissimum caseum invenit. Tunc dicit: «Tu stultior ceteris animalibus es».

1- "Amic corb".

Vocabulari

vulpes, -is: guineu.

callidus, -a, -um: astut/a.

quondam (adv.): una vegada.

coruus, -i: corb.

sedeo (2): seure.

arbor, -oris: arbre.

os, oris: boca.

caseus, -i: formatge.

pavo, -onis: paó.

fulgor, -oris: resplendor.

laus, laudis: lloança.

teneo (2): tenir.

appropinquo (3): acostar-se.

dico (3): dir.

pulcher, -chra, -chrum: bonic/a.

niger, -gra, -grum: negre/a.

aurum, -i: or.

splendor, -oris: esplendor.

vox, vocis: veu.

laetus, -a, -um: content/a.

aperio (3): obrir.

ex (prep. d'abl.): des de.

gratus, -a, -um: desitjat.

invenio (4): aconseguir.

tunc (adv.): aleshores.

stultior: insensata.

omnis, -is: tot/a.

animal, -is: animal.

ceterus, -eris: restant.

LLATINISMES (activitats al llibre de 1r de BATXILLERAT)

- pàg. 118 (ex. 25)
- pàg. 138 (ex. 19)
- pàg. 158 (ex. 17-18)
- pàg. 179 (ex. 20-21)